

декілька прикладів таких речень: *Вони гарно виконують своє призначення – догоджають господарям* [3, с. 47]; *Забув попередити: ні до чого тут не торкайся* [3, с. 37]; *Бо продовжувати бесіду стало безглуздо: вона могла наговорити Мороку чогось не дуже пристойного* [3, с. 76]; *Рать Голів нашого світу довго вагалася: рятувати в ньому людей чи ні* [3, с. 97]; *Ага, ще раз повторюю: втікати з нашого світу не раджу* [3, с. 120]. Бачимо, що у всіх цих реченнях друга частина пояснює першу.

Є підвид безсполучникових речень, які неможливо співвіднести зі сполучниковими. К. Шульжук визначає їх як речення з пояснювально-приєднувальними відношеннями. Наприклад: *Варто тільки згадати еталон досконалості – світлу Птаху з її переконливою манерою висловлюватися, підказувати, втішати, наказувати* [3, с. 76]; *Поставила заслін і пообіцяла собі – жодна зараза віднині не зможе прочитати навіть найменшої її думки* [3, с. 70]; *Місяць метушливої тяганини світами у пошуках ключів від замкнених дверей серця – вони побували не в одному світі* [3, с. 130]; Такі конструкції у тексті становлять біля 7 % від усіх безсполучникових речень.

Крім описаних видів, деякі мовознавці виділяють й інші підвиди. Наприклад, О. Волох, М. Чемерисов, Є. Чернов у своїй класифікації виділяють речення з умовно-наслідковими відношеннями. На таку конструкцію натрапляємо в опрацьованому тексті лише раз, як-от: *Не стане трави – небо впаде на землю та роздавить нас* [3, с. 124].

Отже, проаналізувавши безсполучникові речення перших 10 розділів роману Дари Корній «Зворотній бік темряви», можемо зробити висновок про те, що авторка доволі часто послуговується ними у своїй творчості. Такі конструкції репрезентують різновиди безсполучникових речень, допомагаючи краще сприймати написане. Вона намагається урізноманітнювати текст, використовуючи весь стилістичний потенціал таких конструкцій. Можемо припустити, що при подальшому опрацьованні творів цієї письменниці вдасться знайти ті підвиди безсполучникових конструкцій, які були відсутні у перших розділах. Пропонована стаття відкриває перспективу подальшого дослідження складних безсполучникових речень у романах «Зворотній бік світла», «Зворотній бік темряви», «Зворотній бік сутіні», «Зворотній бік світів» Дари Корній.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вихованець І. Р. Граматика української мови: Синтаксис / І. Р. Вихованець. – К.: Либідь, 1993. – 368 с.
2. Волох О. Т. Сучасна українська літературна мова : Морфологія. Синтаксис / О. Т. Волох, М. Т. Чемерисов, Є. І. Чернов. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Вища шк., 1989. – 334 с.
3. Корній Д. Зворотній бік темряви : роман / Дара Корній; передм. Г. Пагутяк; художн. О. Семякін. – Харків: Книжковий Клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2013. – 320 с.
4. Слинко І. І. Синтаксис сучасної української мови: Проблемні питання / Слинко І. І., Гуйванюк Н. В., Кобилянська М. Ф. – К.: Вища школа, 1994. – 670 с.
5. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови: [підручник для студ. вищ. навч. закл.] / К. Ф. Шульжук. – К.: Академія, 2010. – 408 с.

Навозняк О.

Науковий керівник – проф. Лановик З.Б.

ХУДОЖНЄ ВТІЛЕННЯ ОСОБИСТОЇ ДРАМИ Е.М.РЕМАРКА У РОМАНІ «ТРИУМФАЛЬНА АРКА»

Література ХХ століття розвивалася під впливом двох світових воєн. Письменники цієї доби у своїх творах закликали суспільство до людяності та гуманності. Більшість із них були не лише свідками, а й учасниками війни, яка ставала точкою відліку нового життя. Яскравими представниками німецької прози цього періоду є Е.М.Ремарк, Г.Белль, Б.Брехт.

Еріх Марія Ремарк відомий в першу чергу як автор антимілітаристських творів, борець за мирне життя. Про це свідчать його романи «На Західному фронті без змін» (1929), «Три товариші» (1937), «Триумфальна арка» (1946), «Іскра життя» (1952), «Чорний обеліск» (1957) та інші, присвячені темі страждань і важкої долі німецької нації у складних історичних умовах. Проте його твори – це не лише проблема нищівного впливу війни, це також його особисті переживання, які письменник переживав упродовж усього життя і висвітлює у своїх творах.

Творчість Е.М.Ремарка досліджували багато літературознавців з точки зору теми «втраченого покоління», теми війни і миру, проблем післявоєнної адаптації. Д.Затонський написав книгу «Еріх Марія Ремарк, или Двадцать лет спустя» [3], в якій описав долю письменника-емігранта як заручника власних життєвих обставин. Л.Бояджиєва описала пристрасне, але нещасливе кохання Е.М.Ремарка і М.Дітріх [1]. І.Фрадкін досліджував твори письменника, звертаючи особливу увагу на ідейно-тематичну еволюцію його творів [8]. А.Т.Ніколаєва написала книгу «Творчість Ремарка-антифашиста» [5]. Мало досліджуваним досі залишається унікальний феномен Ремарка-автобіографіста: як його життєві шляхи висвітлені у художніх творах письменника.

Метою статті є дослідити творчу інтерпретацію особистої драми Е.М.Ремарка і М. Дітріх у

романі «Тріумфальна арка» та визначити риси автобіографізму у творі.

Багато літературознавців вважають роман «На Західному фронті без змін» автобіографічним і саме тому досліджують жанр автобіографії у творчості Е.М.Ремарка на прикладі цього роману. У доробку письменника є не менш вагомий твір – «Тріумфальна арка». Це роман про життя німця-емігранта, який змушений поневірятися Європою через політичне переслідування у власній країні. Е.М.Ремарк в образі головного персонажа Равіка описав власні життєві драми. Тому аналіз цього твору теж доцільно здійснювати під кутом зору автобіографізму.

Художня автобіографія й художня біографія беруть свій початок з часів античності, проте наукове вивчення автобіографіки та біографіки розпочинається лише з XIX століття, коли до проблем автобіографічного й біографічного письма звернулися Р.Сауті, Д.Стенфілд, Ш.-О.Сент-Бев та ін. XX століття стало часом розквіту художньо-автобіографічної та художньо-біографічної літератури. З'явилося чимало яскравих зразків художніх автобіографій та біографій, що засвідчили їх типологічне та жанрове розмаїття [9, с. 180].

Розвиток автобіографічного жанру активно почався, коли автори стали «списувати» власні твори зі свого життя, надаючи їм власного тлумачення, доповнюючи та ідеалізуючи. Такий тип розповіді вважають мемуарним (тобто зараховують до літератури факту), проте багато дослідників виокремлюють автобіографічний жанр як різновид художньої літератури.

Автобіографія як жанр відокремився від мемуарного письма в умовах нового віку понад сто років тому в процесі самоусвідомлення людини. Як вважає сучасний філософ І.Голубович, зацікавленість людини своєю «ситуацією» здійснювалася у зв'язку з переосмисленням суттєво автобіографічного питання – пізнання людиною самого себе [4, с. 62]. Явище автобіографізму в художній літературі визначається такими рисами:

- фрагментарність;
- ретроспективність;
- тотожність між автором і оповідачем;
- автофікція.

Життя Ремарка ще з молодих років не віщувало нічого хорошого. Слава за роман «На Західному фронті без змін» дала можливість Еріх Марія Ремарку написати своє ім'я на дошці найвизначніших письменників XX століття. Але з приходом до влади нацистів він зрозумів, що його існування під загрозою, втік із Німеччини і переїхав до Швейцарії. Думки про батьківщину не залишали письменника ніколи, адже саме там він зустрів кохання свого життя – Марлен Дітріх. У вересні 1930 року в Берліні вони вперше побачили одне одного, але лише через сім років доля їх зблизила. Різні джерела свідчать про інші дати зустрічі. Наприклад, Венеція 1937 рік [6], Франція 1938 рік [1]. Тим не менше, для Ремарка зустріч з актрисою стала ковтком свіжого повітря, який повернув письменника до життя. Після знайомства з Дітріх Ремарк зрозумів, що зустрів свій ідеал жінки. Дослідниця Л.В.Бояджієва у монографії «Дітріх и Ремарк» називає Марлен сталевую орхідеєю, для якої «це не перше і не останнє кохання» [1, 29]. Актриса спочатку цікавилася відомим письменником, чиї твори розліталися за лічені дні, оскільки він допомагав їй вийти з депресії, в якій вона опинилася, коли її внесли в чорний список і не давали нових ролей. Зв'язок із Ремарком був довгим і тривав аж до смерті письменника. Для нього це була насолода і мука щоразу писати листи до Марлен і не отримувати відповіді. У своїх ранніх листах Еріх Марія просив актрису відповісти йому хоча б кількома словами, але не отримував відповіді. Для Дітріх Ремарк був лише миттєвим захопленням, вона не любила його [6].

Їхні стосунки переплітали в собі взаємні образи, ревності, упередження. Але навіть такі особисті перешкоди надихнули Ремарка на написання роману про своє світле нещасливе кохання. Ремарк присвятив твір «Тріумфальна арка» Марлен Дітріх, списавши з неї головну героїню Жоан Маду. Навіть зовнішність Жоан нагадує Марлен: «Він побачив бліде, вилицювате обличчя й широко посаджені очі. Обличчя було застигле й скидалося на маску. Здавалося, наче в ньому до краплі вичахло життя, а в осклілих очах при світлі ліхтаря відбивалася така порожнеча, що Равік насторожився» [7, с. 5].

Роман «Тріумфальна арка» вперше побачив світ у 1945 році, в США. У ньому автор звернувся до актуальної для Європи проблеми людяності, що виявляється або, навпаки, зникає в людях на тлі поширення нацистської ідеології – спочатку в Німеччині, потім в Італії, Австрії та інших країнах, які потрапляють під владу фашизму. Не випадково роман «Тріумфальна арка» з головним героєм – біженцем Равіком став спробою чинити духовний опір нацистській владі.

Равік, як і Ремарк, втомлений від життя, пливе за течією, часто занурюється в роботу. Просвітком у його одноманітному існуванні стає Жоан, яку Равік спочатку відштовхує, а потім йде за нею. Незважаючи на свою втому, розчарованість, чужість всьому і усвідомлення того, що всім допомогти неможливо, Равік крок за кроком утримує біля себе незнайомку, допомагаючи їй пережити найстрашнішу ніч в її житті, залагодити проблеми – з померлим коханцем, переїздом в інший готель, пошуком нової роботи. Жоан Маду непомітно входить у життя доктора. Любов між героями починається з фізичного потягу, але зароджується під впливом внутрішньої духовної спорідненості. Жоан, як і Равік, позбавлена коренів. У неї немає дому, немає друзів, немає уподобань. Проте цим і відрізняється Жоан від Марлен. Якщо героїня роману стоїть на роздоріжжі, то Марлен знала, чого вона хотіла і мала визначену мету.

Ремарк описує своє життя в ролі Равіка не в хронологічній послідовності. Автор намагається «охудожнити» твір, надати йому естетичного значення, а не лише розповідати про пережиті події. Зустріч з Марлен, як і зустріч Равіка з Жоан, стає несподіванкою. Ремарк використовує свою біографію для творення образу хірурга. Не всі факти з життя автора переходять на сторінки роману. Саме це і стає основною рисою художньої автобіографії, в якій письменник намагається наділити свого героя тим, що сам хотів би мати.

Традиційна форма автобіографії – це ретроспективна розповідь автора про історію свого життя, яка враховує інформацію про родину, особисте життя, людей, які відіграли визначну роль у становленні характеру і світогляду автора. Е.М.Ремарк відійшов від такого оформлення автобіографії і до свого роману «Тріумфальна арка» залучив лише власний прообраз героя-біженця. В уста Равіка Ремарк вкладає власне бачення проблеми нацизму та війни для німецького народу.

Перечитуючи роман, читач стає не лише свідком подій, а й може ототожнити себе з оповідачем. Для засліпленого читача Равік є прототипом героя, який жертвує собою заради спасіння жінки на вулиці після аварії, бере зовсім мізерну платню за роботу в клініці. Таким чином, Ремарк намагається стати ближчим з читачем, розповівши власну історію під кутом зору лікаря Равіка.

Кожен автобіографічний роман має на меті не лише зобразити самого себе, а й надати своєму образу виразності. Герой «Тріумфальної арки» – натхненний роботою хірург, для якого головним завданням є зберегти пацієнту життя. Його історія кохання з Жоан проходить під знаком безмежного захоплення одне одним. Спочатку лікар опирається почуттям, але згодом вирішує віддатися на їх волю. При цьому від початку Равік знає, що рано чи пізно його стосунки з Жоан закінчатся. Водночас бачимо зовсім протилежний розвиток подій у письменника і актриси. Ремарк відразу був засліплений вродою і коханням до Марлен Дітріх. Він не хотів, щоби це почуття закінчувалося, хотів, щоби вони були разом завжди. Очевидно, саме цим автор спробував втілити свою особисту мрію хоча б у творі.

Стислий огляд наукових студій щодо автобіографічного жанру демонструє кардинальні зміщення на рівні символічної інтерпретації феномена «індивідуального життя», що призводить до переосмислення структурних елементів, визнаних жанровими канонами [4, с. 65]. Роман Е.М.Ремарка «Тріумфальна арка» поєднує в собі такі риси автобіографізму: ототожнення автора і оповідача, фрагментарність, автофікція, ретроспективність, але зберіг особисті риси письма автора. У творі віддзеркалюються основні мотиви поведінки Равіка, які намагався знайти в собі письменник. Психологізм автора проявився і в інших його романах, що дає можливість досліджувати творчість Е.М.Ремарка під кутом зору пошуку власного «Я» у творі та в житті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бояджиева Л.В. Дитрих и Ремарк / Л.Бояджиева. – М.: Вагриус. – 2007. – 288 с.
2. Глюдз М.М. Неочікуваний і зовсім невідомий Ремарк / М.М.Глюдз [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/novitfilolog/21/15.pdf>
3. Затонский Д. Эрих Мария Ремарк, или Двадцать лет спустя // Затонский Д. Художественные ориентиры XX века / Д. Затонский. – Москва: Советский писатель, 1988 – 416 с.
4. Ковальова Я.В. Типологічна характеристика автобіографії як документально-літературного жанру / Я.В.Ковальова, О.О.Михлик // Література в контексті культури. – 2014. – Вип. 24(2). – С. 60-65.
5. Николаева Т.С. Творчество Ремарка-антифашиста / Т. Николаева. – Саратов: Вид-во Саратовського університету. – 1983. – 134 с.
6. Ремарк Е.М. Скажи мне, что ты меня любишь: роман в листах / Е.М.Ремарк. – М.: Neoclassic. – 2016. – 288 с.
7. Ремарк Е.М. Твори: в 2-х т. – Т. 2. Тріумфальна арка; Чорний обеліск: Романи / Перекл. з нім. Є. Попович. – К.: Дніпро, 1986. – 768 с.
8. Фрадкин И. Ремарк и споры о нем / И.Фрадкин // Вопросы литературы. –1963. – № 1. – С. 92-119.
9. Черкашина Т.Ю. Автобіографічне й біографічне письмо: спроба диференціації понять / Т.Ю.Черкашина // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка: Філологічні науки. – Частина II. – 2010. – № 4. – С. 180–188.

Серкіз Н.

Науковий керівник – проф. Вільчинська Т. П.

ОСОБЛИВОСТІ КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЇ ОБРАЗУ ВОДИ У ПОЕМІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ «ЛІСОВА ПІСНЯ»

В останні десятиліття особливо активізувалися дослідження процесів концептуалізації дійсності. Концептуалізація – це осмислення інформації, яка надходить, й утворення певних уявлень про світ у вигляді концептів. Більшість із них закріплені в мові через значення конкретних слів. На думку О. Селіванової, концептуалізація є ключовим поняттям когнітивної лінгвістики, адже фіксація певного концепту за мовним знаком є базою для формування семантичного простору мови [5, с. 156].

Зауважимо, що передусім науковий інтерес викликають архетипні концепти, що поєднують у собі первісний образ, який містить у глибинах колективного позасвідомого культурно-історичний досвід різних етносів, а також суб'єктивні інтерпретації мовної особистості. Саме до таких концептів належать